

RABA PRIHODNJIKA ZA URESNIČENA PRETEKLA DEJANJA: RETORIČNI PRIJEM »POGLED NAPREJ« V SLOVENŠČINI IN V NEKATERIH DRUGIH JEZIKIH

Članek se osredinja na posebno besedilno funkcijo slovenskega prihodnjika v retoričnem prijemu »pogled naprej« (angl. *flash-forward*, franc. *prolepse*). To »nečasovno« vlogo opravljajo – skupaj s kontekstom – v nekaterih drugih jezikih različna izrazila, ki sicer prvenstveno služijo izražanju drugih funkcij – predvsem sugeriranju prihodnosti, zadobnosti ali modalnosti (futura, kondicional, časovne in modalne perifraze ipd.). Zdi se, da je za kazanje na tovrstna uresničena pretekla dejanja uporaba slovenskega prihodnjika v nekaterih kontekstih ne le naravna, temveč je takrat celo nenadomestljiv, v drugih pa se kot bolj ali manj sprejemljiva možnost – verjetno po vzoru drugih jezikov – postopoma vse bolj uveljavlja.

0 Uvod

Na izrabo posameznega »glagolskega časa« za signaliziranje posebnih besedilnih vsebin, namreč na njegovo »nečasovno« funkcijo, je Breda Pogorelec opozorila že v svojem članku o slovenskem pluskvamperfektu (Pogorelec 1960/1961).¹ Pričujoči prispevek, v katerem bo situacija v slovenščini občasno kontrastirana s tisto v nekaterih drugih jezikih, pa postavlja v središče pozornosti posebno rabo slovenskega prihodnjika in ga primerja tako z nekaterimi njegovimi drugimi rabami kot tudi z možnimi sinonimnimi izrazili za isto funkcijo.

¹ Precej pozneje je bila s podobnim, besediloslovnim pristopom ugotovljena za italijanski TRAPASSATO PROSSIMO, pa tudi za historični PASSATO PROSSIMO (ob tipični anaforični rabi za anteriornost in v *pogledu nazaj*), tudi kataforična raba v funkciji *preludija*, tj. nekakšnega predtakta za reliefiranje preteklih dejanj v narativnem nizu (prim. Miklič 1998). Tovrstna raba – prepoznavna predvsem ob pojavljanju predpreteklika na absolutnem začetku besedila – je bila med drugim ugotovljena tudi v starejših slovenskih besedilih, npr. pri Levstiku (prim. *ibid*: 187 in Miklič 2001: 310–311).

1 Različne² funkcije prihodnjika

Problemатike se bomo lotili z ogledom rabe prihodnjika v odlomkih iz treh tipov besedil: kongresnega prispevka tržaškega pisatelja in humanista Borisa Pahorja (1), prevedenega prvoosebnega romana Marlo Morgan (2) in jezikovnega dela kombiniranega vizualno-verbalnega TV-dokumentarca o katastrofi v New Orleansu (3). Vsem trem je skupno, da je v njih prihodnjik uporabljen v dveh bistveno različnih funkcijah: po eni strani za različna zgolj predvidena dejanja, tj. možna v avtorjevi prihodnosti oz. v *protagonistovi* prihodnosti (v premem, poročanem ali polpremem govoru), in po drugi za – z vidika govorca – dejansko uresničena pretekla dejanja.

Začnimo s Pahorjevim razmišljanjem, ki zaobjema več časovnih obdobij:³

(1)

/.../ Iz navedenega je razvidno, da smo pred nakazanim razvojem, ki bo v glavnem odvisen od tega, kako bo zavzeto za potrditev načrta o skupni slovenski usodi vodstvo slovenske države in kako bo znalo v tem duhu vzgojiti takó politični kot kulturni kader, od katerih je odvisno tudi splošno javno mnenje. /.../

***Premiku**, ki ga je zaslediti v vodstvenih strukturah, bo zato moral slediti zasuk pri pouku zgodovine dvajsetega stoletja, v katero spada nastanek fašizma na naših tleh s terorističnimi akcijami, s katerimi SE BO potem IZKAZAL v Nemčiji, Španiji in drugod. Ta zasuk bo moral poudariti, da je fašizem hkrati izvajal kulturni genocid z odpravo slovenskih šol in tiska, s prepovedjo rabe slovenščine v javnosti, s prelevitvijo slovenskih priimkov in imen v italijansko obliko. Seveda je temu načrtu likvidacije sledil kapilaren upor, ki naj bi ga zatrli procesi, smrtne obsodbe, dosmrtne ječe, internacije, admonicije ujetega prebivalstva, ki se je v ekstremnih primerih reševalo tudi z begom čez mejo ali z odpotovanjem v Ameriko. (Pahor, Čas nove sinteze, 2007: 23–24.)*

Avtor se obrača na svojo sedanjost (*je razvidno, smo, je zaslediti*), prihodnost (*bo odvisen, bo zavzeto, bo znalo, bo moral slediti zasuk, bo moral poudariti*) ter bližnjo (*premik*) in daljnjo preteklost (npr. *nastanek fašizma s terorističnimi akcijami, se bo izkazal, /.../ smrtne obsodbe, se je reševalo*).

Raba prihodnjika (*se bo izkazal*) izpričuje primer ekspliciranega »pogleda naprej«. Ta retorična tehnika piscu omogoča, da pripovedni niz osrednjih dejanj, v konkretnem primeru dogajanja pri nas (*nastanek fašizma na naših tleh s terorističnimi akcijami, je izvajal kulturni genocid z odpravo slovenskih šol /.../, je sledil kapilaren upor, procesi, smrtne obsodbe /.../, se je reševalo z begom*) vmes za hip prekine z dodatno informacijo o poznejših dejanjih zunaj tokratnega fokusa (*se bo potem izkazal v Nemčiji, Španiji in drugod*), o tej perifernosti pa z izbiro posebnega izraza – v slovenščini prihodnjika – bralca tudi eksplicitno opozori.⁴

² Omejujem se le na tiste, ki so bistvene za tokratno temo.

³ Za boljšo razpoznavnost obravnavanih fenomenov sem vse ponazoritvene odlomke grafično modificirala.

⁴ Prim. nekoliko drugačno definicijo za *prolessi* v Genette 1976: 115ss.

»Pogled naprej« je sicer res izvedljiv tudi z uporabo preteklika (oz. historičnega sedanjika), toda taka ubeseditvev zahteva od naslovnika bistveno več napora, da iz časovnih določil razbere med drugotnimi dejanji in goriščno zgodbo.⁵ Tak »nemarkirani pogled naprej« ponazarjam z odlomkom iz Avbljevega prikaza zgodovine Bogenšperka, kjer avtor iz goriščne pripovedi o življenju Janeza Krstnika (*je obogatel, postavil temelje*) začasno preskoči z informacijo o rodbini v času naprej (*je dosegla višek*), nato pa se vrne in povzame prekinjeno osrednjo pripoved (*je postal ljubljanski meščan*):⁶

(1a)

Janez Krstnik je s trgovino kmalu zelo obogatel in s tem postavil temelje rodbini, ki JE svoj višek DOSEGLA v drugi polovici 17. stoletja. 11. marca 1547 je postal ljubljanski meščan, kar pomeni začetek strmega vzpona na družbeni lestvici v deželi Kranjski. (Avbelj 2004: 12.)

K prihodnjiku se vračamo v odlomku iz romana *Imenovali so jo Dvoje src* (2),⁷ kjer je ta glagolska paradigma spet uporabljena tako za zgolj predvidena dejanja v prihodnosti *junakinje*:⁸ a) v poročanem govoru (*bom izkopala*), b) v polpremlem govoru (*bo ugasnil, se bo ohladilo, se bom odpravila*) kot tudi za poznejša, s stališča *pripovedovalke* že uresničena pretekla dejanja zunaj središčne zgodbe (*pozneje se bom ozirala, bom lahko prepoznala, morala se bom še naučiti, veliko pozneje bom razumela*):⁹

(2)

/.../ Spominjam se, da sem si rekla: »Daj no, Marlo, saj si domiselni človek. To pa res ni vredno čira na želodcu.« Vendar sem si v mislih zapisala, da bom pozneje izkopala enega od prstanov izpod pepela. Zelo verjetno bo ogenj ugasnil, oglje pa se bo ohladilo, preden se bom z džipom odpravila v mesto.

Vendar mi to ni bilo namenjeno.

Šele pozneje, ko SE BOM OZIRALA nazaj, BOM lahko PREPOZNALA simboliko odlaganja dragocenega in po moji presoji tudi nujnega nakita. MORALA SE BOM še naučiti, da pri teh ljudeh čas nima nič opraviti z urami na zlati in diamantni uri, ki sem jo za vedno darovala zemlji.

Veliko pozneje BOM RAZUMELA, da so bili rahljanje navezanosti na predmete in nekatera prepričanja nujen in neizogiben korak v mojem človeškem razvoju k biti. (Morgan 1996: 2.)

Tretji ponazoritveni sklop za rabo prihodnjika je vzet, kot rečeno, iz jezikovnega dela dokumentarca o naravni katastrofi *Dan, ko je utonil New Orleans*,¹⁰ ki je večinoma realiziran v historičnem pripovednem postopku. Po začetku s historičnim sedanjikom (29. avgust 2005. Orkan Katrina *sprosti* strahovito moč vode. Veliko

⁵ Pri branih besedilih je lahko pri tem v veliko pomoč moduliranje glasu.

⁶ Toda prim. tudi (32) istega avtorja, kjer imamo v tej funkciji prihodnjik.

⁷ Za ta zgled se zahvaljujem prijazni pozornosti Nives Lenassi.

⁸ Tudi pri prvoosebni pripovedi ostajata funkciji junaka in pripovedovalca ločeni.

⁹ Toda prim. »pogled naprej« v zgledu (15) s povsem enako pomensko situacijo.

¹⁰ Označba v oklepaju za vsakim zgledom se nanaša na časovno umeščenost odlomka v posnetku.

ameriško mesto tone v počasno katastrofo. (0:00)) in povzetku zgodbe v temeljnem pripovednem postopku s preteklikom (*Kako je tisoč milijard litrov vode preplavilo N.O., vdrla v več kot 150.000 domov in jih uničilo. (0:47)*), se pripovedovalec obrne na gledalce in s prihodnjikom napove »načrtovana« dejanja:

(3a)

Sledili bomo toku vode od prvega preboja nasipov do popolnega uničenja in razkrili resnično zgodbo za katastrofo v N.O. (1:07.)

Na prihodnost, tokrat širšo, se pripovedovalec povrne v zaključku:

(3b)

Treba pa bo storiti še veliko več, da bi nasipe prenovili v učinkovito obrambo pred orkanom pete stopnje. Mesto, spočeto v kotanji, obdani z vodo, nima druge izbire, kot da zgradi močne barikade /.../ Viharji bodo namreč še prihajali. Smo v zgodovinskem ciklu, ki se verjetno ne bo kmalu spremenil. Zato bodo tu poplave stalna nevarnost. N.O. ne more poraziti matere narave. (50:16.)

Prihodnjik je uporabljen za zadobna pričakovana dejanja v poročanem govoru protagonistov (»se bo ognil«, »bo poplavljen«), kontekst pa včasih pokaže, da so njihova predvidevanja zmotna:

(3c)

Ob devetih dopoldne kaže, da se bo »veliki veseljak« ognil neposrednemu udarcu. Toda prava grožnja BO invazija s severa. (19:13.)

(3č)

Ironično pa je kraj, za katerega so se vsi bali, da bo poplavljen, ostal neprizadet. (39:27.)

S prihodnjikom pa so predstavljeni tudi uresničeni pretekli dogodki v tehniki »pogled naprej«, in sicer v različnih konstrukcijah: v glavnem stavku (3c) in (3e), v oziralnem odvisniku (3d) in (3f) ter v posledičnem (gl. spodaj 3j):

(3d)

Vzdolž vzhodne ameriške obale se mora en kraj bolj bati kot drugi. New Orleans. To je katastrofa, ki samo čaka, da se zgodi, kajti mesto je obkroženo s sovražnikom, ki ga BO UNIČIL: vodo. (1:40.)

(3e)

To je ena najbolj ranljivih točk v mestu in kmalu BO POSTALA zloglasna. (19:40.)

(3f)

Toda to še ni popolno zrušenje, ki BO PRETRESLO svet. (30:55.)

Pripovedovalec občasno s prihodnjikom v »pogledu naprej« kontrastira dejanja, ki jih je protagonist pričakoval, a se niso zgodila, z dejansko uresničenimi dogodki:

(3g)

New Orleans lahko samo čaka. Katastrofa preži. Vendar NE BO PRIŠLA, tako kot mnogi domnevajo, z velikanskim plivnim valom, ki bi butnil iz zaliva. Sovražnik BO

UDARIL na dveh frontah. Šele po udoru se začne resnično uničevanje. (13:44.)

(3h)

*Katrina ustvarja nevaren plivni val iz Mehiškega zaliva /.../ Zdaj se New Orleansu približuje šestmetrski zid vode. Toda ta plivni val **NE BO VDRIL** kot invazijska armada. To **BO** prihuljen napad iz smeri, ki jo **le redki pričakujejo**. (14:40.)*

Za uresničena pretekla dejanja pripovedovalec uporabi tudi »navidezni poročani govor«. Gre za vsebinski odvisnik, uveden z zanikanjem obstoja nekega mentalnega dogajanja (*ne vedeti, da; ne slutiti, da* ipd.). Sporočilo je naslednje: tega protagonist sicer ni pričakoval, toda zgodilo se je natanko to:

(3i)

*Ne vedo, da **BODO** čez nekaj ur edine priče, ki **BODO** s ptičje perspektive **SPREM-LJALE** potek katastrofe. (13:10.)*

V naslednjem odlomku je »pogled naprej« uresničen s prihodnjikom v treh zaporednih različnih konstrukcijah: v posledičnem in v vsebinskem odvisniku ter v glavnem stavku:

(3j)

*Njihovo novo poveljniško mesto je 18 nadstropij visoko, dovolj visoko, da **BODO POSTALI** prvi očitvidci poplave. *Niti misliti si ne morejo, da **BO** nasip nekaj ulic stran **POSTAL** točka nič New Orleansa. Toda prva salva v napadu **BO PRIŠLA** z drugega konca mesta, iz vzhodnega N.O. (12:12.)**

Če povzamem: bistvena razlika med dejanjem v prihodnjiku znotraj poročanega govora (*Pričakovali so, da bo odšla sama / Niso vedeli, ali bo odšla sama*) in tistim v »pogledu naprej« (»navidezni poročani govor«: *Nihče ni pričakoval, da bo odšla sama / Nihče ni slutil, da bo odšla sama*) je v tem, da poročani govor prikazuje zgolj s stališča protagonista predvideno zadobno dejanje, medtem ko »pogled naprej« seznanja z dejanjem, ki je sicer zadobno glede na referenčno točko v zgodbi, je pa hkrati dejansko uresničeno v pripovedovalčevi preteklosti.

2 »Pogled naprej« v nekaterih drugih jezikih

Odlomki (1), (2) in (3a–j) so sicer v slovenščini, a so tudi v tesni zvezi z drugimi ubeseditvenimi tradicijami: Boris Pahor je večjezičen, z odličnim znanjem romanskih jezikov,¹¹ drugi dve besedili sta prevoda iz angleščine. In dejansko jeziki, s katerimi smo Slovenci večinoma v stiku, za besedilno funkcijo »pogled naprej«, poleg preteritov, precej sistematično uporabljajo izrazila, izposojena od drugih ubeseditvenih modulov, npr. takih za izražanje zadobnosti vseh vrst (historični futur – ob historičnem prezentu – ali »futur zgodovinarjev« – ob preteritu –, kondicional, perifraze z romanskimi ustrezniki glagolov »morati« in »iti« v

¹¹ O romanskih vplivih na jezik zamejskih piscev prim. Ožbot 2003.

imperfektu, *was/were to, sollte* ipd.).¹² Italijansko tradicijo, v kateri je uporaba tovrstnih sredstev izredno pogosta (prim. Miklič 2005), ponazarjam z odlomkom iz besedila umetnostnega zgodovinarja Alvisa Zorzija *Canal grande* (na skupno 401 strani knjige se eksplicirani, z glagolsko obliko markirani »pogled naprej« pojavi kar 330-krat). Skupinski portret aristokratske družine Pisani, upodobljene na umetniški sliki, služi avtorju kot časovna referenčna točka za kratek prikaz poznejših usod posameznih otrok; pri tem so uporabljeni trije tipi izrazil (*doveva* + infinitiv, sestavljeni kondicional in futur):

(4)

*Il bimbo Pisani, ritratto con tanta pompa nel quadro familiare, **DOVEVA vivere poco, vent'anni appena. Assai più a lungo DOVEVA vivere** una delle due bimbe vestite di bianco, la Contarina Barbarigo, quella stessa che **AVREBBE SUSCITATO** così tanta ammirazione nel severo e misogino imperatore Giuseppe II: sposata ad uno Zorzi, Marin I, unico erede del ricco ramo di San Severo della sua antica famiglia, **AVRÀ** il matrimonio annullato »per inabilità del marito« che **SI FARÀ** prete. E **CAMPERÀ** fino ai primissimi anni del secolo nuovo, lasciando tutto il suo vistosissimo patrimonio /.../ (Zorzi 1994: 157.)*

Podobno variira izrazila avtor španskega vodnika po Madridu v zgodovinskem prikazu, kjer »pogled naprej«, prav tako na eni sami strani, signalizirajo tri različna izrazila (iba a + infinitiv,¹³ enostavni kondicional in futur):

(5)

*Felipe V, primero de la nueva dinastía de Borbon, llegaba a Madrid con estrépito de armas, **IBA A dar** a la sede de su trono un fuerte impulso regenerador a la francesa. /.../ Fernando VI **SEGUIRÍA** las huellas paternas con la construcción de las Salesas /.../ **SERÍA** Carlos III, el mejor rey de la Historia para la villa de Madrid, quien **MO-DERNIZARÁ, EUROPEIZARÁ**, su capital /.../ (Lopez Sancho 1983: 72).*

»Pogled naprej« je npr. dosledno ekspliciran v trojezični nemško-angleško-francoski publikaciji *Villen/Villas in Dresden*:¹⁴

(6)

(6a) *Das Baugeschehen im ersten Drittel des 19. Jahrhunderts war nicht bedeutend, doch in jener Zeit wurden Entscheidungen getroffen, die für die künftige Stadtentwicklung von Bedeutung sein SOLLTEN.* (Villen/Villas 1991: 14.)

(6b) *Building activity in the first third of the 19th century was insignificant, but it was during this period that decisions were taken which **WOULD be** significant for the city's future development.* (Villen/Villas 1991: 17.)

(6c) *Au cours du premier tiers du XIXème siècle, on n'assista à aucune manifestation architectonique notoire, mais c'est pourtant à cette époque que furent prises ces*

¹² Prim. Bertinetto 1991: 117; Weinrich 1989: 153; Riegel idr. 1994: 313.

¹³ Za perifrazo *iba a* + inf. prim. tudi Markič 1998: 80.

¹⁴ Tovrstne zglede je sicer mogoče najti v raznovrstnih besedilih narativnega tipa; za francoščino npr. – poleg del tradicionalnega zgodovinopisja, seveda – od Michelinovega vodnika po Parizu do revije za bivalno kulturo *Art & Décoration*.

décisions qui **DEVAIENT s'avérer** si importantes pour le futur développement urbain. (Villen/Villas 1991: 17.)

Za obravnavano besedilno funkcijo lahko posegata po futuru tudi srbska in hrvaška tradicija, kot priča odlomka iz dela Isidore Bjelice *Princeze di Montenegro* (7) in iz članka o Marii Callas v časopisu *Gloria* (8):

(7)

*Još uvek mladi prestolonaslednik, poučen lošim iskustvom svoga oca Aleksandra, onaj isti Petar, koga **ĆE** nekoliko godina kasnije cela Evropa **SLAVITI** kao kralja republikanca i kome **ĆE** švajcarski masoni **POMOĆI** da dođe na vlast, odmah je zatražio audijenciju kod kneginje.* (Bjelica 2003: 21.)

(8)

*Ipak, zahvaljujući Elsi, upoznala je čovjeka koji **ĆE** iz korijena **PROMJENITI** njezin život.* (N. N., Maria Callas, *Gloria* No 513, 5. stud. 2004, 124.)

3 »Pogled naprej« v izvirniku in v prevodih

3.1 Pogostnost ekspliciranja v različnih jezikih

Marsikateremu Slovencu se tovrstna raba prihodnjika v »preteklostnih okoljih« (tj. ob preteklih) ne zdi sprejemljiva.¹⁵ Tudi prevajalci številnih futurov v italijanskih besedilih pogosto poiščejo v slovenščini drugačno rešitev. Taka je npr. strategija prevajalk dvojezične publikacije s programi Italijanskega inštituta za kulturo v Sloveniji, ki številne italijanske future v povzetkih filmov in v kratkih življenjepisih praviloma ne prevajajo s prihodnjikom.

Razliko v stopnji »naravnosti« izražanja »pogleda naprej« s slovenskim prihodnjikom (v preteritalnem okolju) v primerjavi s situacijo v drugih jezikih naj ponazorijo prevodi primerkov te tehnike v prvoosebne romanu *Il giardino dei Finzi-Contini* / *Vrt Finzi-Continijevih* Giorgia Bassanija.¹⁶ Po izvirnem, italijanskem odlomku – Bassani je uporabil vedno le CONDIZIONALE COMPOSTO – je naveden slovenski prevod, temu pa sledijo zgolj paradigme/kostrukcije za »pogled naprej« v francoski (F), španski (Š), ameriški (Am), angleški (An) in nemški (N) verziji.¹⁷ Medtem ko so v omenjenih tujih jezikih skoraj vedno uporabljena izrazila, ki »pogled naprej« posebej eksplicirajo, je s prihodnjikom zunaj vsebinskega odvisnika preveden od skupno devetih primerov samo en (9). Rabi prihodnjika v (10) in (11) sta samoumevni: v (10) gre za navidezni poročani govor, v (11) pa – po transformaciji iz relativnega odvisnika v izvirniku in s tem modifikaciji sporočila – pravi poročani govor (v obeh je slovenski prihodnjik povsem običajen):

¹⁵ Toporišič 1984: 334–335 je v okviru rabe prihodnjika ne omenja.

¹⁶ Gre za delne rezultate obsežne analize različnih retoričnih sredstev (od reliefiranja do polpremega govora), uporabljenih v italijanskem izvorniku in v vrsti prevodov.

¹⁷ Vsakokratna številka v oklepaju se nanaša na stran v posamezni izdaji.

(9)

*L'epigrafe dedicata al piccolo morto, /.../ **AVREBBE DETTO** soltanto: /.../ (31)*
*Nagrobni napis, posvečen malemu mrtvecu /.../, **SE BO GLASIL** samo: /.../ (29)*
*/DIRAIT seulement (F 38) / sólo **IBA** a decir: (Š 40) / **WAS** to say only: (Am 17) /*
***WAS** to say only (An 29) / **SOLLTE** nur so viel enthalten: /.../ (N 35)*

(10)

*Avevo previsto tutto con molta esattezza: tutto, tranne che l'**AVREI BACIATA**. (191)*
*Vse sem zelo natanko predvidel: vse, razen da jo **BOM POLJUBIL**. (163)*
*/ tout sauf que je l'**EMBRASSERAI** (F 243) / todo salvo que la **BESARÍA** (Š 182)*
*/everything except that I **WOULD** kiss her (Am 128) / everything except that I*
***WOULD** kiss her (An 190) / alle bis auf den Kuss, den ich ihr **GAB** (N 229)*

(11)

*Un anticipo della lieta accoglienza che **AVREMMO RICEVUTO** in sala da pranzo ci venne dato da Perotti, in attesa nel vestibolo. (193)*
*Kako veselo naju **BODO SPREJELI** v jedilnici, **sva** že vnaprej videla po Perottiju, ki naju je čakal v veži. (165)*
*/du joyeux accueil que nous **ALLIONS** recevoir (F 246) / la alegre acogida que*
***ÍBAMOS** a recibir (Š 185) / the happy welcome we **WOULD** receive (Am 130) / the*
*gay welcome we **WERE** to receive (An 193) / dem freundlichen Empfang, der uns im*
*Speisesaal zuteil **WURDE** (N 233)/*

V vseh drugih primerih je uporabljen preteklik:

(12)

*Mi fermai sotto un albero: uno di quegli antichi alberi /.../ che di lì a una dozzina d'anni, nel gelido inverno di Stalingrado, **SAREBBERO STATI sacrificati** per farne legna da stufe /.../ (48)*
*Ustavil sem se pod nekim drevesom: enim tistih starih dreves /.../ ki **SO** jih ducat let pozneje v ledeni stalingrajski zimi **ŽRTVOVALI**, da so iz njih napravili drva za kurjavo /.../ (43)*
*/ALLAIENT être sacrifiés (F 61) / **SERÍAN** sacrificados (Š 56) / **WOULD** be sacrificed (Am 29) / **WERE** to be sacrificed (An 46) / geopfert werden **SOLLTEN** (N 56)/*

(13)

*Qualche anno più tardi, nell'inverno del '44, in carcere, le frasi che **AVREI SCAMBIATO** con un ignoto vicino di cella gridandole in alto, verso lo spiraglio della bocca di lupo, **SAREBBERO STATE** di questo tipo: /.../ (184)*
*Ko sem bil nekaj let pozneje, pozimi štiriinštiridesetega, v ječi, **SO BILI** takšne vrste stavki, ki **SEM** jih **IZMENJAVAL** z neznancem v sosednji celici, in sicer tako, da sem jih kričal navzgor, proti špranji okenca: /.../ (GFC 157)*
*/ que je **DEVAIS** échanger /.../ **ALLAIENT** être (F 234) / que **IBA** yo a intercambiar: /.../ **IBAN** a ser (Š 176) /that/ I **WAS** to exchange, /.../ **WOULD** be (Am 123) //*
*that/ I **WAS** to exchange /.../ **WERE** (An 183) /die ich **WECHSELTE** /.../ **DÜRFTE**n*
von der gleichen Art gewesen sein (N 221)/

(14)

*/.../ guardavo ad uno ad uno, in giro, zii e cugini, gran parte dei quali, di lì a qualche anno, **SAREBBERO STATI inghiottiti** dai forni crematori tedeschi, /.../ (186)*
*/.../ gledal sem drugega za drugim, po vrsti, strice in bratrance, ki **SO** jih čez nekaj let **POŽRLE** peči nemških krematorijev /.../ (159)*

/ ALLAIENT être engloutis (F 237) / SERÍAN engullidos (Š 178) / WOULD be swallowed up (Am 124) / WERE to be swallowed up (An 185) / enden SOLLTEN (N 224)/

(15)

*Solamente l'indomani, ripensando a tutto, **MI SAREI RICORDATO** di quando ero chiuso in bagno e l'avevo sentita parlare al telefono. Dunque m'ero sballato – **MI SAREI DETTO** l'indomani /.../*

Adesso comunque ero immerso in tutt'altri pensieri. (224)

*Šele naslednjega dne, ko sem spet o vsem premišljeval, **SEM SE SPOMNIL**, da sem jo slišal govoriti po telefonu, ko sem bil zaprt v kopalnici. Torej sem se motil – **SEM SI REKEL** naslednjega dne. /.../*

Zdaj sem bil zatopljen v čisto drugačne misli. (GFC 191)

/ je DEVAIS me rappeler /.../ DEVAIS-JE me dire (F 284) / no IBA yo a acordarme /.../ me IBA a decir (Š 210) / DID I REMEMBER /.../ I WAS to tell (Am 150) / I REMEMBERED /.../ I SAID (An 224) / SOLLTE ich mich erinnern /.../ SOLLTE ich mir sagen (N 268)/

3.2 Nепреpoznavanje funkcije izrazila v tujem jeziku

Analize besedil so pokazale, da je v slovenski tradiciji zaradi pretežne uporabe preteklika postopek »pogled naprej« dosti manj prepoznaven kot v prikazanih tujih tradicijah in se ga Slovenci tudi manj zavedamo. Zato se gotovo nemalokrat zgodi, da slovenski uporabnik zaradi nepreteritalnih izrazil tujejezičnega besedila ne razume najbolje. Ta težava je občasno izpričana celo v prevodih profesionalcev, ki v uporabljenih izrazilih izvirnika »pogleda naprej« niso prepoznali in so bralcu ponudili le »tipičen« prevodni ekvivalent posamezne paradigme, tako npr. *bi bil* za *would be* v (16) in *naj bi* za *sollte* v (17):

(16)

*Napisala je oster protest. In to **NE BI BIL** njen zadnji. (George Eliot. Angleški dokumentarec. TVS 1, 28. 10. 2004.)*

(17)

*Ali je Mussolini upal, da bo tudi on pokopan med rimskimi cesarji? Zgodovina **NAJ BI SE IZTEKLA** drugače. (Avgust – grobar in mirovnik. Nemški dokumentarec. TVS 2, 5. 8. 2005.)*

V slovenščini bi, kot smo videli, omenjeno vsebino lahko ubesedili z uporabo prihodnjika ali preteklika: »*ne bo/ ni bil njen zadnji*« v (16) in »*se bo iztekla/ se je iztekla drugače*« v (17).

3.3 Neobveznost ekspliciranja v prevodu?

Res je sicer, da prihodnjik v nekaterih okoljih ni nujno potreben. In vendar je včasih tematika v izvirniku razporejena tako, da zanemarjanje posameznih izraznih prvin ni brez posledic. Poglejmo si naslednji prevod, ki bralcu ne

pomaga pri razumevanju dejanske časovne umestitve dejanj in njihove besedilne vloge (fokus zgodbe vs. periferija).¹⁸

(18)

(18a) /.../ Zato so pomenile njegove risbe neprecenljivo snov za raziskovalnega in primerjalnega znanstvenika. Predvsem na osnovi tega JE tudi NASTALO delo, ki je utemeljilo egiptologijo: *Description de l'Egypte* (Opis Egipta).

Takrat pa so ustanovili v Kairu Egiptovski inštitut. (Ceram, *Pokopane kulture*, 86.)

Tako nemški izvirnik kot italijanski prevod bralca namreč opozorita, da je nastanek pomembnega dela poznejši in umeščen zunaj aktualnega niza goriščinih dejanj najprej s »pogledom naprej« (*sollte entstehen, doveva appoggiarsi*), zatem pa še s pluskvamperfektom v »pogledu nazaj« (*war gegründet worden, era stato fondato*). Prevajalec se očitno tudi ni posvetil pomenu časovnega določila, ki predstavlja v času nazaj glede na zadnje omenjeno dejanje (*inzwischen, nel frattempo* /=medtem/ vs. *takrat*):

(18b)

/.../ So boten seine Zeichnungen unschätzbartes Material für den forschenden Gelehrten. Und vorzüglich auf Grund dieses Materials SOLLTE das Werk ENTSTEHEN, das die Ägyptologie begründete – die »*Description de l'Egypte*«.

Inzwischen war in Kairo das »Ägyptische Institut« gegründet worden. (Ceram, Goeter, Graeber und Gelehrte 87.)

(18c)

/.../ I disegni di Denon forarono così un prezioso materiale agli scienziati per ricerche e confronti. E specialmente a questo materiale DOVEVA appoggiarsi l'opera che costituì la base dell'egittologia, la *Description de l'Egypte*.

Nel frattempo era stato fondato al Cairo l'Istituto Egizio. (Ceram, *Civiltà sepolte* 84.)

4 »Pogled naprej« v slovenskih besedilih danes

Slovinci očitno zunajgoriščna poznejša pretekla dejanja še najraje potisnemo v oziralni odvisnik s preteklikom, pogosto v spremstvu časovnega adverbiala, kot v (1a). Bolj učinkovito je signaliziranje z izmenjavo »glagolskega časa« in vrinjenim stavkom – kot v naslednjem odlomku iz besedila *Mozart, prvi Srednjeevropejec* Marijana Zlobca, kjer so centralna dejanja v historičnem sedanjiku, poznejša zunaj fokusa pa so izražena v oklepaju s preteklikom in adverbialom:

(19)

/.../ Mozart zaslovi kot koncertni pianist. Septembra se rodi drugi sin Carl Thomas (UMRL JE 31. oktobra 1858 v Milanu). /.../ Spomladi 1791 začne nastajati Čarobna piščal, Constanza je s sinom Carlom v Badnu. Rodi se še zadnji, šesti otrok Franz Xaver Wolfgang (UMRL JE 29. julija 1844 v Karlsbadu). (Zlobec 2006: 20.)

¹⁸ Prim. tudi Markič 2004: 291–292, kjer avtorica utemeljuje neprimernost uporabe preteklika za konkretno besedilno funkcijo perifraze *iba a* + infinitiv.

In vendar je raba prihodnjika za eksplicitno signaliziranje »pogleda naprej« v današnjih slovenskih besedilih vse prej kot redka. Marsikdo se niti ne zaveda, da gre pri nekaterih vsebinskih odvisnikih pravzaprav za govorjenje o uresničenih preteklih dejanjih in ne kot sicer pri poročanem govoru o zadobnih predvidevanjih protagonistov. Taki primeri »pogleda naprej«, skriti v obliki »nepravega poročanega govora« (prim. tudi (3i) in (3j)), so v slovenščini nekaj vsakdanjega in v tem se naš jezik s primerjanimi skoraj popolnoma ujema:

(20)

Udarec in brce. LJUBLJANA - Šestinštiridesetletni Ljubljčan je bil v torek zvečer s prijateljsoma v gostinskem lokalu na Brnčičevi in še sanjalo se mu ni, da SE BO še istega večera ZNAŠEL v bolnišnici. (Na kratko, Delo, 2005.)

(21)

Takrat še ni mogel pomisliti, da BO armenska usoda kmalu DOLETELA tudi njegov narod in skoraj tudi njega samega. (Rizman, SP Delo, 2005.)

(22)

Za osmi rojstni dan vam je, gospod Türk, mati dala knjigo Tukididove Peloponeške vojne. Zdi se mi fascinantno. Najbrž takrat še niste vedeli, da vas BO lahko to delo bogato NAGRADILO v odrasli dobi. (Vistoropski, Ona, 2005.)

Drugače je v drugih konstrukcijah. In vendar tudi prihodnjiki v relativnem odvisniku ali v neodvisnem stavku danes niso nekaj neznanega. Srečujemo jih v mnogih prevedenih TV-dokumentarcih, kjer prevajalci z eksplicitnim signaliziranjem bolj ali manj dosledno sledijo izvirniku:

(23)

Heisenberg je moral sprejeti težko odločitev, ki BO SPREMENILA njegovo življenje. (Razkol v Københavnu. Angleški dokumentarec. TVS 1, 2005.)

(24)

Milena BO vse življenje OSTALA zvesta Heleni. /.../ Leta zajedljivosti so minila. Milena in Albert SI BOSTA DOPISOVALA do smrti. (Einsteinova žena. Dokumentarec. TVS 1, avgust 2006.)

(25)

Je Pilat križal človeka, čigar kult BO nekoč ZAJEL /.../ (Poncij Pilat – človek, ki je ubil Kristusa. Angleški dokumentarec TVS 1, 2005.)

(26)

Ne zavedajo pa se, da BODO njihove sedanje odločitve ZAPEČATILE njihovo usodo. /.../ MINILO BO skoraj 1500 let, ko BODO pod razvalinami NAŠLI zapestnico sužnje /.../. Najhujše BO šele PRIŠLO /.../ Zlato ga je zvabilo nazaj, vendar ga ne BO REŠILO. (Zadnji dnevi Pompejev. Angleški dokumentarec TVS 2, 2005.)

(27)

Italijani so uničevali vse, kar jih je spominjalo na nekdanjega vodjo. Enako BO v Nemčiji. (Hitler in Mussolini – surovo prijateljstvo. Nemška dokumentarna nanizanka. TVS 2, 2008.)

(28)

Pančenlama **BO** zaveznik komunistov. /.../ Pet let pozneje **BO** odkrito **PODPRL** dalajlamo. /.../ Zadnji samostani **BODO** zravnani z zemljo. (Tibet. Francoski dokumentarec. TVS 1, 2007.)

Prihodnjik v taki konstrukciji pa najdemo tudi pri slovenskih avtorjih izvirnih besedil različnih tipov, v TV-oddajah in v tisku, praviloma ob historičnem sedanjiku, izjemoma tudi ob pretekliku:

(29)

1960. na olimpijskih igrah v Rimu prvič nastopi mlad slovenski športnik, ki **BO** **kmalu** **POSTAL** eden najboljših jugoslovanskih športnikov vseh časov. Miru Cerarju so pravili »zlati konjenik«. Leta 1964 je osvojil zlato medaljo na konju z ročaji in bron na drogu. V Mehiki leta 1968 zmaga na konju z ročaji. Njegovi vzorniki so bili sovjetski telovadci, ki so dosegali /.../ (Zlatolaska. Oddaja Mojce Mavec. TVS 2007).

(30)

Naslednjih nekaj sekund **BO** odločilnih. (Preverjeno. Prispevek o letalski nesreči v Ajacciu. POP TV, 2007.)¹⁹

(31)

Mozart je tu deležen priznanj kot že dolgo ne. Priredi akademijo in še sam dirigira Figarovo svatbo. Vrnitev na Dunaj, kjer pa **BODO** ugodne okoliščine kratke: 28. maja 1787 umre oče Leopold /.../ (Zlobec 2006: 20).

(32)

Veliko podatkov izvemo za čas, ki ga je prebil v Franciji. Tu zopet obleče vojaško suknjo v kraljevskem francosko-švicarskem pehotnem regimentu, izpopolni svoje vojaško znanje, kar mu **BO** čez dobro desetletje in pol v vojaškem konfliktu med osmanskim in habsburškim cesarstvom zelo **POMAGALO**. Na potovanjih se Valvasor pokaže tudi kot globoko religiozen človek /.../ (Avbelj 2004: 14–15).

(33)

Lili živi v tistem krogu, ki se **BO ZNAL** pravilno odločiti. (Lili Novy – pesnica dveh svetov. Igrano-dokumentarna oddaja. Avtor: Denis Poniž. TVS 2, 2008.)

(34)

Španijo so še vedno sestavljale na severu številne neodvisne fevdalne enote, ki **SE** **BODO** še sto let kasneje **ZDRUŽILE** v enotno kraljestvo in **ZAČELE** osvajati jug, kjer se je v 14. stoletju še mirno razcvetala mavrska (tj. arabska) civilizacija v kraljevini Granadi. (M. M. Ficko: *Virida Visconti in njen čas*. Klasje 2006.)

(35)

Bolj nemogočega prostora si ta ekscentrični vladar, obseden z Evropo, ni mogel najti. Vendar se je gradnja mesta, ki **BO SPREME NILO** podoba dotedanje Rusije, kmalu začela. (I. Štaudohar, *Občutek gospoda Orlanda za sneg*, SP, 5. 1. 2008.)

Dragocen je naslednji primer. V humoristični oddaji *Hri-bar* (TVS 1, 3. 11. 2007) se v besedilu politične parodije v preobleki dokumentarca o pračloveku pojavi

¹⁹ Podobna raba prihodnjika v neodvisnem stavku, tokrat v preteklostnem okolju, je tudi v dokumentarcu *Otroci s Petrička*, TVS 1, 7. 11. 2007.

»pogled naprej« s prihodnjikom v relativnem odvisniku, in sicer ob pretekliku v nadrejenem stavku. Izbira tega specifičnega modula s prihodnjikom – ob branju z intonacijo in barvo glasu prepoznavnega bralca dokumentarcev na TV SLO – nakazuje, da je že občuten kot tipična sestavina tovrstnega kombiniranega besedila:

(36)

*Jugovzhodna Afrika 75.000 let pred našim štetjem. Tukaj vidimo dva tabora. /.../ Oba tabora živita v sožitju /.../ Zdaj pa pogledajmo, kaj se je zgodilo, da je med njimi prišlo do razkola, do velike delitve, ki jih **BO ZAZNAMOVALA** za naslednjih 77.000 let. (Hri-bar 2007.)*

Zanimiv je tudi primer v povzetku ocene doktorske disertacije,²⁰ prebranjem na promociji, kjer – podobno kot pri tržaškem humanistu v (1) – preteklo referenčno točko za poznejša pretekla dejanja razberemo iz samostalnika (*drugi antični avtorji*) oz. iz proforme (*tu* = pri Jamblihu):²¹

(37)

*Poglavje in s tem disertacijo zaključuje z razmišljanjem o semantiki in pragmatiki, ki sta seveda pri tem in pri **drugih antičnih avtorjih** le zelo posredno nakazani in nikakor ne utemeljeni vеди, čeprav je **tu** že opaziti zanimanje za nekatera vprašanja (na primer za vprašanja moči jezika, naslovnika, diskurza itd.), **ki BODO** filozofe in jezikoslovce **ZAPOSOVALA** v 20. stoletju. (Žagar, Povzetek ocene disertacije, 2005.)*

Gotovo pa imajo svojo težo primeri iz kolumn literata Draga Jančarja v Sobotni prilogi *Dela*. Prispevek »Tržaška jesen« začena takole:

(38)

*Konec oktobra sem se ljubelega sončnega popoldneva, ki se je nagibal v večer, v Trstu nenadoma znašel med jezimi mladimi obrazi, pojočimi, mahajočimi z zastavami in vzklikajočimi neka gesla, ki jih je intoniral voditelj z megafonom v rokah. Med demonstranti jih ni bilo malo, ki so korakali po ulici z iztegnjenimi desnicami. /.../ Na Ponte Rossu ne pomislim samo na jugoslovansko potrošniško invazijo, ampak tudi na slovenske kmete, ki so s Krasa sem prinašali svoje pridelke. Včasih pomislim na revnega dečka, ki je ob kanalu in na tržnici preživljal svoje otroštvo, a pomislim tudi na suhljatega človeka s klobukom, ki se malce okajen čez Ponte Rosso vrača v svoje skromno stanovanje. Suhljati moški, ki ga po njegovem pripovedovanju okolje spominja na reko Liffey v Dublinu, **BO čez nekaj let ODPOTOVAL** iz Trsta s svojim odisejskim blodnjakom v glavi, deček **BO čez nekaj let VIDELE**, kako fašisti sežigajo slovenski Narodni dom. Moški s klobukom je izkoreninjeni James Joyce, deček je v tem mestu rojeni Boris Pahor. Obema velikima pisateljema **BO** Trst neizbrisno **ZAZNAMOVAL** življenji, v literaturah obeh **BO PUSTIL** globoka znamenja.*

²⁰ Zahvaljujem se avtorju, Igorju Ž. Žagarju, da mi je ljubeznivo odstopil svoj tipkopis.

²¹ Analogen je italijanski primer v pisnem izpitnem vprašanju docentke za italijansko literaturo na Filozofski fakulteti UL Patrizie Farinelli (diplome 2005): *Delineare il panorama letterario italiano in prosa e in versi del Trecento, con un'attenzione particolare ai capolavori di Dante, Boccaccio e Petrarca e alle poetiche che vi emergono. Rilevare anche quale influsso AVREBBERO AVUTO le opere di questi autori nella produzione letteraria successiva.* /Prikažite trecentistično literarno panorama v prozi in v verzih s posebnim ozirom na mojstrovine Danteja, Boccaccia in Petrarce in na teme, ki se v njih pojavljajo. Nakažite tudi kakšen vpliv **BODO IMELA** / **so imela** dela teh avtorjev na **poznejšo** literarno produkcijo. (Prev. T. M.)/

Potem sem se, kot rečeno, proti koncu ljubega sončnega popoldneva znašel med jeznimi mladimi demonstranti /.../ (Jančar, Tržaška jesen. SP 2004).

Pretekla dejanja, izražena v prihodnjiku, so zadobna glede na izbran življenjski trenutek, v katerem pisatelja nastopita v Jančarjevem miselnem prividu (*je preživiljal, se vrača*).

4.1 Nevtralizacija in stilistična izraba

Za italijansko besedilno prakso je bil na področju »pogleda naprej« ugotovljen tudi proces nevtralizacije: sredstva, po katerih se pri tem retoričnem postopku praviloma posega za izrivanje dejanj zunaj fokusa, so vse bolj uporabljena za navaden niz enakovrednih goriščnih dogodkov (*ordo naturalis*), se pravi kot varianta namesto preteritov ali historičnih prezentov (prim. Miklič (2004:155–156) in (2005: 255–257)). Po drugi strani avtorji v različnih jezikih ta modul občasno izrabljajo za različne pomenske odtenke oz. vrednostne poudarke v svojem besedilu. Zdi se, da to velja tudi za Jančarja v naslednjem odlomku, kjer so dejanja, ki sledijo usodni Bastovi odločitvi, postavljena v prihodnjik:

(39)

/.../ In če se na tej točki Pollackove pripovedi zdrznemo in skušamo korak njegovega očeta nekako razumeti v kontekstu vzgoje in družbenega ozračja v Avstriji, potem smo v nadaljevanju samo še zgroženi. Do konca svojega študija je Gerhard Bast ne samo formirani nacist, ki je v konfliktu z okoljem, kajti nacistično stranko v Avstriji pre-povejo. Za dr. Gerharda Basta ne BO več nobenega etičnega popusta, nikoli ne BO MOGEL reči, da je pač postal član stranke, v katero se je iz tega ali onega razloga vključilo tisoče njegovih rojakov. Kajti mladi nacionalist, športnik, ljubitelj smučanja in veselih srečanj v planinskih kočah, BO POSTAL tudi esesovec, POSTAL BO gestapovec, visok in nepopustljiv izvrševalec nacističnih načel in zamisli o ureditvi sveta. Ko BO IZBRUHNILA vojna, BO DELAL na Gestapu v Gradcu, ki BO nedvomno IMEL veliko opravka z zapiranjem in pobijanjem Slovencev na priključenem Spodnjem Štajerskem. POSTAL BO šef Gestapa v Linzu, funkcionar z odličnimi zvezami v Berlinu, SS-Sturmabführer, ki BO OPRAVLJAL svoje naloge Poljskem in na Slovaškem. Kakšne naloge? Strašne. Njegov sin, ki SE BO RODIL pred koncem vojne in BO po vojni ZAŽIVEL z imenom svojega očima, SE BO v muzeju na Slovaškem SOOČIL s fotografijami žrtev enote, ki ji je poveljeval, /.../ Dr. Gerhard Bast, ki je s pravniško natančnostjo in športno voljo uresničeval svoje naloge, je postal in ostal vojni zločinec. (Jančar, Zločinec, moj bližnji. SP 2005.)

5 Zaključek

Če je v vsebinskem odvisniku, tj. v navideznem poročanem govoru, s prihodnjikom markirani »pogled naprej« sestavni del slovenske gramatikalne tradicije in ga lahko srečamo na vsakem koraku (prim. zglede (20), (21) in (22)), pa je njegov status v oziralnem odvisniku in v drugih konstrukcijah drugačen. Danes verjetno še ni splošno sprejemljivo poročanje tipa: Naš šampion je danes spet dosegel odmevno zmago. /.../ Taki so bili njegovi občutki le nekaj ur, preden se je pognal v boj, ki ga

BO ZAKLJUČIL z osvojitvijo evropskega rekorda.²² In vendar ta konstrukcija, kot je razvidno iz zgledov, vstopa v slovenska besedila: »skozi zadnja vrata« v prevodih in »skozi glavna« v delih tistih avtorjev, ki so v tej rabi prepoznali učinkovito stilistično izrazno sredstvo. Kakšna bo njena nadaljnja usoda v javnem sporočanju, seveda ni mogoče napovedovati: gotovo bo odvisna od karizme uporabnikov, intenzivnosti stikov govorcev s tujejezikovnimi besedili, moči lektorskih posegov, okusa urednikov itd.²³

Zgledi

(1) Pahor, Boris, 2007: Čas nove sinteze. Košuta, Miran (ur.): *Živeti mejo*. Zbornik Slavističnega društva Slovenije 18. Trst: Slavistično društvo Slovenije. 23–24.

(1a) Avbelj, Peter, 2004: Janez Vajkard Valvasor. *Vodnik po gradu Bogenšperk*. Bogenšperk: Javni zavod Bogenšperk.

(2) Morgan, Marlo, 1996: *Imenovali so jo Dvoje src* (Mutant Message down under). Nova Gorica: Eno. 2. prev. Vera Čertalič.

(3) *Dan, ko je utonil New Orleans*. National Geographic. Dokumentarna serija 1/10. TVS 1, 24. 10. 2007. Prev. Niki Neubauer.

(4) Zorzi, Alvise, 1994: *Canal grande*. Milano: Rizzoli.

(5) López Sancho, Lorenzo, 1983: *Madrid*. Madrid: Editorial Everest.

(6) A. A., 1991: *Villen/Villas in Dresden*. Köln: Taschen. (Nem.: Volker Helas; angl.: Karen Williams; franc.: Thérèse Chatelain-Sürkamp.)

(7) Bjelica, Isidora, 2003: *Princeze di Montenegro*. Niš: Zograf.

(8) N. N., 2004: Maria Callas. *Gloria* No 513. 5. stud. 124.

(9)–(15) Bassani, Giorgio, 1962: *Il giardino dei Finzi-Contini*. Torino: Einaudi. / *Vrt Finzi-Continijevih*. Prev. Jože Stabej. Ljubljana: DZS, 1978. / *Le jardin des Finzi-Contini*. Prev. Michel Arnaud. Paris: Gallimard, 1964. / *El jardín de los Finzi-Contini*. Prev. Carlos Manzano. Madrid: Espasa Calpe, 1993. / *The Garden of the Finzi-Continis*. Prev. William Weaver. San Diego/New York/London: Harcourt Brace, 1977. / *The Garden of the Finzi-Continis*. Prev. Isabel Quigly. London: Quartet Books, (1965) 1997. / *Die Gärten der Finzi-Contini*.

²² Za primerjavo: v italijanščini je v taki situaciji paradigma CONDIZIONALE COMPOSTO namesto preterita povsem vsakdanja, tudi npr. v TV-dnevnikih.

²³ Zanimivo je, da se npr. »lažna finalna« konstrukcija (*Povedli so s 3:1, da bi na koncu zgubili s 3:4.*) v slovenščini, z izjemo morda športa, ni množično prijela, čeprav je razširjena v večini jezikov, s katerimi smo običajno v stiku (angleščina, italijanščina, hrvaščina itd.).

Prev. Herbert Schlüter. München/Zürich: Piper, [1983] 1997.

(16) *George Eliot*. Dokumentarna nadaljevanka. VB. TVS 1, 28. 10. 2004.

(17) *Avgust – grobar in mirovnik*. Nemški dokumentarec. TVS 2, 5. 8. 2005. Prev. Niko Gorše.

(18) Ceram, C. W., 1967, 1972: *Götter, Gräber un Gelehrte*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Verlag. / *Pokopane kulture*. Ljubljana: DZS, 1980. Prev. M. B. / *Civiltà sepolte*. Torino: Einaudi, [1952] 1995. Prev. Licia Borrelli.

(19) Zlobec, Marijan, 2006: Mozart, prvi Srednjeevropejec. *Sobotna priloga Dela*, 28. 1. 2006. 20.

(20) Na kratko. *Delo*, 20. 10. 2005.

(21) Rizman, Rudi, 2005: Problemi iz pekla. *Sobotna priloga Dela*, 9. 7. 2005. 13.

(22) Vistoropski, Nika, 2005: Združeni narodi so dobra ideja, a se uresničuje v umazanem svetu. *Ona*, 22. 11. 2005.

(23) *Razkol v Köbenhavnu*. VB. Dokumentarec. TVS 1, 19. 4. 2005.

(24) *Einsteinova žena*. Dokumentarec. TVS, avgust 2006. Prev. Dušan Gorše.

(25) *Poncij Pilat – človek, ki je ubil Kristusa*. Angleška dokumentarna oddaja. TVS 2, 16. 9. 2005. Prev. Nataša Hren.

(26) *Zadnji dnevi Pompejev*. Angleški dokumentarec. TVS 2, 12. 6. 2005.

(27) *Hitler in Mussolini – surovo prijateljstvo*. Nemška dokumentarna nanizanka. TVS 2, 28. 3. 2008. Prev. Dušan Gorše.

(28) *Tibet – zgodba o neki tragediji*. Francoski dokumentarni film. TVS 1, 2. 8. 2007. Prev. Nina Majcen.

(29) *Zlatolaska*. Oddaja Mojce Mavec. TVS 1, 8. 4. 2007.

(30) *Korzika – tragedija, ki se je spomnimo*. *Preverjeno*. POP TV, 30. 10. 2007.

(31) = (19)

(32) = (1a)

(33) *Lili Novy – pesnica dveh svetov*. Igrano-dokumentarna oddaja. Avtor: Denis Poniž. TVS 2, 5. 3. 2008.

- (34) Ficko, M. M., 2004: Virida Visconti in njen čas. *Klasje*. Glasilo občine Ivančna Gorica. 16.
- (35) Štaudohar, Irena, 2008: Občutek gospoda Orlanda za sneg, *Sobotna priloga Dela*, 5. 1. 2008. 5.
- (36) *Hri-bar*. TVS 1, 3. 11. 2007.
- (37) Žagar, Igor Ž., 2005: Povzetek ocene doktorske disertacije mag. Matejke Grgič *Vprašanje semiotike v pozni antiki in zgodnjem srednjem veku*. Tipkopis, prebran na promociji UL, 13. 12. 2005.
- (38) Jančar, Drago, 2004: Tržaška jesen. *Sobotna priloga Dela*, 13. 11. 2004. 40.
- (39) Jančar, Drago, 2005: Zločinec, moj najbližji. *Sobotna priloga Dela*, 15. 10. 2005. 32.

Literatura

- Bertinetto, Pier Marco, 1991: Il verbo. Renzi, Lorenzo, in Salvi, Giampaolo (ur.): *Grande grammatica di consultazione*. II. Bologna: il Mulino. 113–161.
- Genette, Gérard, 1976: *Figure III. Discorso del racconto*. Torino: Einaudi.
- Leech, Geoffrey N., in Short, Michael H., 1981: *Style in fiction*. London/New York: Longman.
- Lodge, David, 1992: *The art of fiction*. London: Penguin.
- Maiden, Martin, in Robustelli, Cecilia, 2000: *A Reference Grammar of Modern Italian*. London: Arnold.
- Marchese, Angelo, [1978] 1991: *Dizionario di retorica e di stilistica*. Milano: Oscar Mondadori.
- Markič, Jasmina, 1998: Los valores aspectuales en el español moderno de América en las obras del escritor colombiano Gabriel García Márquez. *Verba Hispanica* VII. 47–88.
- Markič, Jasmina, 2004: Aspectos del aspecto esloveno y español. González-Álvarez, Elsa in Rollings, Andrew (ur.): *Studies in contrastive linguistics: proceedings of the 3rd International Contrastive Linguistics Conference, Santiago de Compostela, September 2003*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela. 287–294.
- Miklič, Tjaša, 1989: Vloga analize diskurza pri opisovanju jezikovnih podsistemov oziroma konstruiranju deskriptivnih gramatik. Štrukelj, Inka (ur.): *Uporabno jezikoslovje*. Ljubljana. 129–135.
- Miklič, Tjaša, 1993: Izražanje in interpretacija časovnih odnosov v konkretnih besedilih: izraba »narrativnih postopkov«. Štrukelj, Inka (ur.): *Jezik tako in drugače*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije. 303–318.

Miklič, Tjaša, 1994: Besedilni mehanizmi učasovljanja zunajjezikovnih situacij. Štrukelj, Inka (ur.): *Uporabno jezikoslovje* 2. 80–99.

Miklič, Tjaša, 1997: Segnalazione della temporalità nel testo: che cosa aiuta il ricevente a collocare le azioni sull'asse temporale. Luciano Agostiniani idr. (ur.): *Atti del Terzo Convegno della Società Internazionale di Linguistica e Filologia Italiana*. Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane. 477–505.

Miklič, Tjaša, 1998: Uso cataforico del trapassato prossimo italiano: un espediente per la messa in rilievo. *Linguistica* XXXVIII/2. 183–195.

Miklič, Tjaša, 2001: Raba slovenskih glagolskih oblik v luči časovnosti, dobnosti, vidskosti in naklonskosti. Orel, Irena (ur.): *37. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. 25. 6. –14. 7. 2001. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 301–318.

Miklič, Tjaša, 2003: Interpretazione della funzione testuale dei paradigmi verbali italiani. Tentativo di un modello d'analisi integrata. Giacomo-Marcellesi, M., in Rocchetti, A. (ur.): *Il verbo italiano. Studi diacronici, sincronici, contrastivi, didattici*. Roma: Bulzoni. 553–570.

Miklič, Tjaša, 2004: Testi narrativi, azioni centrali e paradigmi verbali italiani. D'Achile, P. (ur.): *Generi, architetture e forme testuali*. Firenze: Franco Cesati. 145–160.

Miklič, Tjaša, 2005: Flash-forward in italiano: aspetti concettuali e moduli espressivi. *Linguistica*, XLV. 239–258.

Ožbot, Martina, 2003: Un caso particolare di italiano e sloveno a contatto: elementi linguistici romanzi nei testi della letteratura slovena di Trieste. Sánchez Miret, Fernando (ur.): *Actas del XXIII Congreso Internacional de Linguística y Filología Románica*. Salamanca, 24–30 septiembre 2001. Tübingen: Niemeyer. 147–155.

Pogorelec, Breda, 1960/1961: O pluskvamperfektu v knjižni slovenščini. *JiS* 5. 152–160.

Riegel, Martin, Pellat, Jean-Christophe, in Rioul, René, 1994: *Grammaire méthodique du français*. Paris: Presses Universitaires de France.

Sternberg, Meir, 1990: Telling in Time (II): Chronology, Teleology, Narrativity. *Poetics Today* 11/4. 901–948.

Sternberg, Meir, 1992: Telling in Time (II): Chronology, Teleology, Narrativity. *Poetics Today* 13/3. 463–541.

Toporišič, Jože, 1984: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.

Weinrich, Harald, 1985⁴: *Tempus*. Stuttgart/Berlin/Köln/Mainz: Kohlhammer.

Weinrich, Harald, 1989: *Grammaire textuelle du français*. Pariz: Didier/Hatier.